

ПРОБЛЕМИ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ ПРИ НАБУТТІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЕЛЬНУ ДІЛЯНКУ УЧАСНИКАМИ БОЙОВИХ ДІЙ ТА ОСОБАМИ, ПРИРІВНЯНИМИ ДО НИХ

PROBLEMS OF CORRUPTION RISKS IN THE ACQUISITION AND EXERCISE OF OWNERSHIP RIGHTS TO LAND PLOTS BY COMBATANTS AND PERSONS EQUATED TO THEM

Харитоновна Т.Є., д.ю.н., професор,
завідувач кафедри аграрного, земельного та екологічного права
Національний університет «Одеська юридична академія»

Білошкурський М.М., студент II курсу
факультету цивільної та господарської юстиції
Національний університет «Одеська юридична академія»

У статті досліджуються проблеми корупційних ризиків, які можуть виникати при набутті та реалізації права власності на земельну ділянку учасниками бойових дій та особами, прирівняними до них. Було досліджено основні нормативно-правові акти, які встановлюють можливість набуття права власності на земельну ділянку зазначеними пільговими категоріями.

Метою статті стало виокремлення основних корупційних ризиків під час реалізації учасниками бойових дій та особами, прирівняними до них, права на першочергове відведення земельних ділянок, а також розроблення пропозицій з протидії та запобігання таким ризикам.

Було проаналізовано декілька найбільш розповсюджених корупційних способів набуття та подальшої реалізації земельних ділянок, які отримуються пільговими категоріями осіб. Зокрема, це може бути:

– створення сприятливих умов для неправомірної вигоди посадовими особами від першочергового відведення земельної ділянки пільговим категоріям осіб, незважаючи на місце у черзі претендентів;

– входження учасника бойових дій чи особи, прирівняної до такого, у змову з посадовою особою та, шляхом зловживання посадовою особою своїми повноваженнями, якнайшвидшу реалізацію права на першочергове відведення земельної ділянки та її подальшу реалізацію з метою розподілення доходу від продажу між учасниками корупційного правопорушення та інші.

Було запропоновано боротися з такими корупційними схемами за допомогою отримання інформації із державних реєстрів та інформаційних систем, у яких фіксуються данні щодо ветеранів війни, учасників бойових дій та осіб, прирівняних до них, які мають право на позачергове відведення земельної ділянки та які бажають його реалізувати. Надання таким реєстрам та системам публічного характеру для прозорого контролю, наприклад, за рухом черги або перевірки статусу пільгових категорій, або правомірності надання чи кількості земельних ділянок. Таку роль може виконувати функціонал застосунку «Дія», який є більш доступним для широкого загалу користувачів, або Державний реєстр речових прав на нерухоме майно, доступ до якого є більш обмеженим чинним законодавством.

Ключові слова: корупційні ризики, земельна ділянка, право власності, державна реєстрація, державні реєстри, ветерани війни, учасники бойових дій, воєнний стан, набуття та реалізація права власності на земельну ділянку.

The article examines corruption risks that may arise in the acquisition and exercise of property rights to land plots by combatants and individuals with equivalent status. The primary regulatory acts governing the acquisition of property rights to land plots by these privileged categories were analyzed.

The purpose of the article is to identify key corruption risks during the exercise of the priority right to land allocation by combatants and individuals with equivalent status and to develop proposals to counteract and prevent such risks.

Several common corrupt practices related to the acquisition and further use of land plots allocated to privileged categories were analyzed. These include:

– Creating favorable conditions for illicit benefits to officials during the priority allocation of land plots to privileged individuals, irrespective of their position in the queue of applicants.

– Collusion between a combatant or an equivalent individual and an official, leading to the abuse of the official's authority for expedited allocation of land plots and their subsequent resale, with the proceeds shared among the participants of the corruption scheme.

To combat such corrupt practices, the use of information from state registries and information systems that record data on war veterans, combatants, and individuals with equivalent status was proposed. These systems should include those eligible for priority land allocation and those intending to exercise this right. It is recommended to make such registries and systems publicly accessible for transparent monitoring, such as tracking the queue or verifying the status of privileged categories or the legality of allocations and the number of land plots provided. This role could be performed by functionalities within the "Diia" application, which is more accessible to the general public, or the State Register of Property Rights to Real Estate, access to which is more restricted under current legislation.

Key words: corruption risks, land plot, property rights, state registration, state registries, war veterans, combatants, martial law, acquisition and exercise of property rights to land plots.

У ході російсько-української війни гостро стоїть проблема юридичного захисту прав осіб, які постраждали від агресії ворога, та учасників бойових дій, які стали до об'єкта держави від агресора. Вирішення цієї проблеми на загальнодержавному рівні відбувається шляхом впровадження пільг, що застосовуються для захисту прав таких осіб. Окрім того, важливого значення набуває захист механізму реалізації зазначеними особами своїх прав, у тому числі, прав щодо набуття права власності на земельну ділянку.

Враховуючи довготривалість воєнних дій, чисельність військовослужбовців Збройних Сил України, Національ-

ної гвардії України та інших сил оборони стрімко збільшується, від чого зростає кількість осіб, які мають право претендувати на різноманітні пільги. У зв'язку з цим проблема захисту прав учасників бойових дій чи осіб, прирівняних до них, під час реалізації цієї категорією громадян своїх пільг, серед яких є право на першочергове відведення земельної ділянки, набуває все більшої актуальності.

Під час надання пільг учасникам бойових дій та особам, прирівняних до них, дуже важливим є врахування корупційного фактору, і, відповідно, виникає потреба захисту таких вразливих категорій від корупційних ризиків. Ця проблема набуває актуальності також у зв'язку

з євроінтеграційними процесами. Так, Європейська комісія виокремила сім рекомендацій, яких повинна дотримуватись Україна, аби стати повноцінним членом Європейського Союзу (ЄС), серед яких, у тому числі, посилення боротьби з корупцією [1]. Також на розроблення шляхів боротьби з корупцією вплинуло підписання Україною відповідних міжнародних конвенцій. Зокрема, підписання у 04.10.1999 р. Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією та її подальша ратифікація 16.03.2005 р. [2], у 27.01.1999 р. – Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (ETS 173), з подальшою її ратифікацією 18.10.2006 р. [3] та підписання 31.10.2003 р. Конвенції Організації Об'єднаних Націй (ООН) проти корупції, яка була ратифікована 18.10.2006 р. [4]. Антикорупційне законодавство та взяті Україною зобов'язання перед ЄС активували механізми протидії корупції на всіх рівнях, у тому числі, на рівні реалізації своїх прав пільговими категоріями громадян. Попри російське вторгнення, наша країна показала, що її прогрес у боротьбі з корупцією – це сталий процес, який триває навіть у найскладніший період існування держави [5, с. 68]. Саме тому актуалізується проблема комплексного аналізу деяких корупційних факторів під час реалізації учасниками бойових дій та особами, прирівняними до них, свого права на першочергове відведення земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва у контексті отримання соціальних гарантій і пільг.

Питанню впровадження соціальних гарантій та пільг для учасників бойових дій чи осіб, прирівняних до них, присвячено чимало наукових праць як українських, так і закордонних вчених-правників. Щоправда, більшість наявних досліджень формують уявлення саме про соціальний захист учасників бойових дій у парадигмі законодавчої політики або механізму реалізації пільг. Так, Л. Білмес досліджує соціальні гарантії, запроваджені урядом США для учасників бойових дій у війнах в Іраку та Афганістані. Вчена зосереджує увагу на довгострокових витратах, спрямованих на турботу за ветеранами та на законодавчій політиці уряду [6, с. 1–3].

К. Спицька аналізує нормативно-правові засади соціального захисту учасників бойових дій та доходить висновку, що належний рівень таких гарантій заохочує осіб ставати на захист держави від ворога. Окрім того, на думку вченої, хоча законодавча політика щодо соціального захисту і потребує вдосконалення, у тому числі, із залученням до формування законодавства і самих ветеранів чи ветеранських організацій, нині завдяки прийняттю деяких нормативно-правових актів вже зроблено немало досягнень у цій сфері [7].

В. Швердіна доходить висновку недосконалості втілення більшості гарантій соціального захисту в Україні, у тому числі, через відсутність достатнього фінансування, декларативність деяких гарантій та через те, що більшість пільг мають компенсаторне, а не мотивувальне спрямування [8].

М. Карпа, О. Акімов та Т. Кіцак досліджують наявні положення українського законодавства та аналізують соціальні гарантії учасників бойових дій, та осіб, прирівняних до них, а також членів їх сімей, на державному та регіональному рівнях [9].

Щодо питання першочергового відведення земельних ділянок для учасників бойових дій та осіб, прирівняних до них, виявлено значно менше опублікованих наукових праць. Щоправда, і наявні на цю тематику дослідження, переважно, формують загальне уявлення щодо механізму відведення земельних ділянок для згаданої категорії громадян та, якщо і порушують проблемні питання реалізації цього права, то зазвичай оминають корупційні ризики, або не приділяють їм достатньої уваги. Наприклад, Д. Колодійцева та Н. Саркісова, досліджуючи проблемні аспекти реалізації права на землю учасниками бойових дій, доводять

думки, що чинне законодавство та законопроекти, які нині зареєстровані, не забезпечують ефективного механізму реалізації колишніми військовими свого права на безоплатну приватизацію земельної ділянки, адже закріплюють, перш за все, тільки соціальну відповідальність органів влади, яка не є гарантією пріоритетного права учасника бойових дій на отримання земельної ділянки [10].

А. Чернега та ін. досліджують не тільки права учасників бойових дій та осіб, прирівняних до них, на першочергове відведення земельної ділянки, а і право на житло. Вчені доводять висновку, що законодавство має чимало неточностей, зокрема, щодо поширення пільг на родину колишнього військовослужбовця. Окрім того, при аналізі практичного застосування норм законодавчих актів, що гарантують соціальні гарантії учасникам АТО та ООС, а також їх родинам, поступово склалася практика, за якої соціальні служби часто проявляють свою некомпетентність та, наприклад, відмовляють рідним учасника бойових дій та особи, яка прирівняна до нього, через відсутність шлюбу чи досягнення дітьми повноліття тощо. Така практика склалася, переважно, через деякі неточності та колізії в законодавстві [11, с. 237–238].

Отже, за результатами проведеного огляду наукових джерел можна стверджувати, що хоча впровадження соціальних гарантій захисту для учасників бойових дій та осіб, прирівняних до них, є інтересом дослідження багатьох вчених, питання щодо першочергового відведення земельних ділянок для згаданої категорії громадян, досі залишається малодослідженим. Тим більше, проблема наявності корупційних ризиків під час реалізації особами таких прав та протидії цим ризикам піднімається чи не вперше і набуває особливої актуальності під час воєнного стану, а особливо у повоєнний період по завершенню воєнних дій.

Таким чином, метою статті є виокремлення основних корупційних ризиків під час реалізації учасниками бойових дій та особами, прирівняними до них, права на першочергове відведення земельних ділянок, а також розроблення пропозицій з протидії та запобігання таким ризикам.

У зв'язку з агресією російської федерації проти суверенітету та територіальної цілісності України, ще з 2014–2015 рр. існує вичерпний перелік осіб, які постраждали від воєнних дій, або були безпосередніми учасниками та захищали суверенітет і територіальну цілісність України та які, у зв'язку з цим, мають право претендувати на деякі пільги від держави. Так, наприклад, подібні пільги щодо внутрішньої переміщених осіб закріплює Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 2015 року [12], а пільги для учасників бойових дій – Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [13].

Ведучи мову про ветеранів війни, учасників бойових дій та належних їм пільг, які регламентуються Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», слід зазначити, що ст. 12 цього закону закріплює вичерпний перелік пільг, які можуть і повинні отримати учасники бойових дій чи особи, прирівняні до них [13]. Зокрема, п. 14 ч. 1 ст. 12 регламентує наступні пільги учасників бойових дій та осіб, прирівняних до них, пов'язані з набуттям права власності на нерухоме майно, а саме гарантує: «першочергове забезпечення жилою площею осіб, які потребують поліпшення житлових умов, та першочергове відведення земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва, першочерговий ремонт житлових будинків, квартир цих осіб та забезпечення їх паливом» [13]. Аналогічна пільга на позачергове забезпечення жилою площею осіб-ветеранів, які потребують поліпшення житлових умов, та першочергове відведення земельних ділянок існує і для ветеранів війни та закріплена у п. 13 ч. 1 ст. 14 цього ж закону [13]. Причому, за ч. 3 ст. 134 Земельного Кодексу

України, при безоплатній передачі земельних ділянок учасникам бойових дій чи особам, прирівняних до них, земельні торги не проводяться [14].

На думку Д. Коломійцевої та Т. Саркісової, право на відведення земельних ділянок учасникам бойових дій чи особам, прирівняних до них, є однією із форм публічної вдячності їм за захист держави і тієї ж землі, яку вони отримують. Тим не менше, така процедура має деякі проблемні питання [10, с. 123]. Враховуючи, що земельні ділянки займають особливе місце серед об'єктів нерухомості, як один із найважливіших природних об'єктів у житті людини [15, с. 58], та у демократичній, соціальній правовій державі право власності на землю є соціальними цінностями, які поєднуються з правом особи на життя, з її свободами та потребами, необхідним є правова регламентація та юридичний захист здійснення цих прав [16, с. 171].

Пропонуємо розглянути проблемні аспекти зловживання деякими посадовими особами при реалізації прав та отримання пільг учасників бойових дій чи осіб, прирівняних до них, у частині відведення земельних ділянок в незаконний спосіб. Враховуючи актуальність дослідження цивільно-правових відносин у боротьбі з корупцією [17, с. 10], розглянемо зловживання у реалізації права власності на земельну ділянку, отриману учасником бойових дій чи особою, прирівняною до такого, шляхом першочергового відведення йому земельної ділянки, саме у корупційних цілях. Прикладом такого зловживання правом та пільгами у корупційних цілях є справа про заволодіння землею на понад 291 млн грн. та спроба заволодіти ще на суму близько 190 млн грн. у Сумській області [18].

За повідомленнями Спеціалізованої Антикорупційної Прокуратури (САП) та Національного Антикорупційного Бюро України (НАБУ), державні посадовці, увійшовши у змову з посадовцями Держгеокадастру України, спочатку злочинним шляхом навмисно знищили державні документи у межах судового процесу, конфіскували землю у державних підприємств, а потім, ділянки загальною площею 2,5 тис. га було передано, а ще 3,3 тис. га планувалося передати у власність заздалегідь визначеним особам-учасникам бойових дій, використовуючи їх право на першочергове відведення земельних ділянок. Згодом ці ділянки шляхом укладання різноманітних договорів, зокрема купівлі-продажу та/або оренди, були передані у власність ТОВ, начебто, за ініціативою тих, хто одержав ці ділянки, реалізуючи свої права на першочергове відведення земельної ділянки. НАБУ та САП переконані, що передача одержаних земельних ділянок відповідним ТОВ була обов'язковою умовою отримання згаданими учасниками бойових дій цих ділянок. Зрозуміло, що подібні «умови для отримання» є прямо забороненими і протизаконними [18].

Отже, є підстави вважати, що право учасників бойових дій чи осіб, прирівняних до них, на першочергове відведення земельних ділянок та виникнення права власності на земельну ділянку може бути використаним у корупційних цілях. Тобто, суб'єкт державної влади, наділений виключними повноваженнями, може зловживати ним у межах реалізації прав учасників бойових дій чи осіб, прирівняних до них, стосовно відведення земельних ділянок, а безпосередньо особи, які наділені цим правом, у змозі входити у змову з відповідними посадовими особами та ставати співниками у корупційних правопорушеннях.

Найперший і найбільш очевидний спосіб корупційного правопорушення, яке може виникати під час реалізації прав учасників бойових дій чи осіб, прирівняних до них, на першочергове відведення земельних ділянок – це отримання неправомірної вигоди посадовою особою за переміщення на початок черги та якомога швидшого втілення права на відведення земельної ділянки учасника бойових дій чи особи, прирівняної до такого, яка надала хабар.

Другий, менш очевидний, а від того і значно проблемніший спосіб корупційного злочину для правоохоронних органів, – торгівля земельними ділянками шляхом відведення їх заздалегідь «призначеним» учасникам бойових дій чи особам, прирівняних до таких, які мають право на отримання цих земельних ділянок. Таким чином, особи, після отримання цих ділянок землі в порядку, встановленому законом, начебто за особистим бажанням, надають земельні ділянки в оренду або ж передають їх у власність іншим особам шляхом укладання договору купівлі-продажу, а дохід від продажу ділиться між особою-учасником бойових дій, який отримав цю ділянку відповідно до закону, та посадовою особою, яка, зловживаючи своїми повноваженнями, «допомогла» співнику отримати таку земельну ділянку в якнайшвидшому порядку. Ускладнює також цю ситуацію і те, що дуже важко притягнути до відповідальності учасника бойових дій чи особу прирівняну до такого, який був співником та брав участь у корупційній схемі, адже потрібно довести, що він не просто реалізував своє право на отримання земельної ділянки, а саме, реалізував його в межах корупційної схеми. Також важко довести причетність такої особи до процесу відведення їй земельної ділянки поза чергою інших учасників бойових дій, адже така особа мала повне право на першочергове відведення їй земельної ділянки, відповідно до чинного законодавства.

Зрозуміло, що, окрім наведених корупційних схем, правопорушники можуть використовувати й інші. Тим не менше, вказані способи використання прав учасників бойових дій та осіб, прирівняних до них, у корупційних цілях, є одними із таких, які використовуються найчастіше, а тому потребують додаткового регулювання та контролю з боку правоохоронних органів. За результатами проведеного аналізу слід розглянути можливі шляхи боротьби з досліджуваними корупційними правопорушеннями.

Перш за все, дієвим способом боротися з такими корупційними схемами є ведення чіткого реєстру учасників бойових дій та осіб, прирівняних до них, які мають право на позачергове відведення земельної ділянки та які бажають його реалізувати. Важливим є те, що такий реєстр повинен бути позбавлений будь-якого втручання з боку суб'єктів публічної адміністрації, що допоможе уникнути «продаж місць в черзі» і пересування на початок черги «своїх». Крім того, стежити за таким реєстром повинні не тільки уповноважені органи, а й антикорупційні. Наприклад, таким органом є Національне агентство з питань запобігання корупції. Також, слід зробити цей реєстр публічним, для того аби будь-хто мав право відстежувати своє місце у черзі серед інших учасників бойових дій та осіб, прирівняних до них, а також контролювати рух черги та відсутність корупційних правопорушень, щодо руху заздалегідь визначених осіб наперед черги. Тим більше, що для цього цілком може підійти функціонал застосунку «Дія».

Слід зазначити, що державна реєстрація права власності на земельну ділянку відбувається в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно (далі – ДРРП), але цей реєстр не передбачає внесення відомостей щодо пільгового характеру надання земельної ділянки або певного статусу суб'єкта права власності. І хоча ДРРП містить можливість щодо реєстрації певних обмежень або обтяжень щодо земельної ділянки або її власників, але такі обмеження стосуються загальних випадків, передбачених законодавством, та не передбачені щодо конкретної категорії – ветеранів війни, учасників бойових дій чи осіб, прирівняних до таких. Так само обтяження щодо земельної ділянки, яка належить зазначеній пільговій категорії осіб, встановлюються лише у загальному порядку (наприклад, сервітут, оренда, емфітеувзис тощо), але без врахування, що земельна ділянка була надана пільговій категорії суб'єктів. Але ДРРП все ж таки є певним інструментом

контролю при набутті права власності на земельні ділянки пільговими категоріями громадян, зокрема, за допомогою цього реєстру можна перевірити кількість зареєстрованого майна за певною особою та за якою підставою воно було набуто. Реєстрація за однією особою більшої за пільгову площу земельної ділянки або навіть декількох таких земельних ділянок, може свідчити про виникнення корупційних ризиків.

Висновки. Отже, в умовах воєнного стану, коли чимало громадян України, зокрема, ветеранів війни, учасників бойових дій чи осіб, притягнутих до таких, відповідно до закону, мають право на першочергове відведення земельної ділянки, актуалізується проблема вчинення корупційних злочинів, шляхом зловживання особами такими правами. Обставини дозволяють виокремити щонайменше дві корупційні схеми, пов'язані зі зловживаннями набуття або реалізацією прав на земельну ділянку учасниками бойових дій чи особами, притягнутими до таких: через змову з посадовими особами, що допомагають їм у відведенні такої ділянки у якнайшвидшому порядку і подальшого використання набутих прав такої особи у корупційних цілях.

Серед найбільш очевидних способів виокремлено сприятливі умови для отримання посадовою особою неправомірної вигоди для якнайшвидшої реалізації права учасника бойових дій чи особи, притягнутої до такого, на

першочергове відведення земельної ділянки, не зважаючи на місце у черзі претендентів. Серед проблемних способів для правоохоронних органів можна виділити вхідження учасника бойових дій чи особи, притягнутої до такого, у змову з посадовою особою та, шляхом зловживання посадовою особою своїми повноваженнями, якнайшвидшу реалізацію права спільника на першочергове відведення земельної ділянки та подальше надання спільником цієї земельної ділянки в оренду або її відчуження шляхом укладання договору купівлі-продажу з метою розподілення доходу від продажу між учасниками корупційного правопорушення. Причому, довести причетність та вину учасника бойових дій чи особи, притягнутої до такої, у цій корупційній схемі – дуже важко.

Використання наведених способів зловживання при набутті та реалізації права особи на землю у корупційних цілях можна поставити в один ряд по частоті використання, разом з іншими способами, зокрема, з використанням, наприклад, договорів у корупційних цілях (купівлі-продажу, оренди, дарування) [19, с. 19], а тому використання земельної ділянки, яка отримана шляхом реалізації учасником бойових дій чи особою, притягнутою до такого, права на першочергове відведення землі, у корупційних цілях, є актуальною проблемою сьогодення та потребує подальших теоретичних досліджень і вдосконалення правозастосовної практики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Press and information team of the Delegation to Ukraine. Рекомендації Європейської Комісії щодо статусу України на членство в ЄС. *Delegation of the European Union to Ukraine*. 17.06.2022. URL: https://www.eeas.europa.eu/node/415005_en?s=232
2. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією, ратифікована Законом України «Про ратифікацію Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією» від 16.03.2005 р. № 2476-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102#Text
3. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173), ратифікована Законом України «Про ратифікацію Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією» від 18.10.2006 р. № 252-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text
4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції, ратифікована Законом України «Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції» від 18.10.2006 р. № 251-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text
5. Ковальова Т.І. Актуальні питання притягнення до відповідальності за корупційні кримінальні правопорушення, вчинені під час дії правового режиму воєнного стану, а також запобігання вчиненню цих правопорушень. *Честь і закон*. 2023. № 4(87). С. 67–72. DOI: <https://doi.org/10.33405/2078-7480/2023/4/87/295132>
6. Bilmes L. The long-term costs of United States care for veterans of the Afghanistan and Iraq wars. *Economics*. 2021. Vol. 113. P. 54–66. DOI: <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3924013>
7. Спицька К. Правові засади соціального захисту учасників бойових дій в Україні. *Юридичний вісник*. 2022. № 2. С. 171–181. DOI: <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i2.2336>
8. Швердіна В.І. Державні гарантії для військовослужбовців у сфері соціального захисту. *Правове забезпечення професійної адаптації та права на підприємницьку діяльність ветеранів війни* : збірник наукових праць НДІ ПЗІР НАПРН України за матеріалами І-го круглого столу 31 трав. 2024 р. Харків : НДІ ПЗІР НАПРН України, 2024. С. 58–64. URL: <https://openarchive.nure.ua/handle/document/28684>
9. Karpa M., Akimov O., Kitsak T. Social protection of military personnel in Ukraine: state and regional guarantees. *Public Administration and Law Review*. 2022. № 4. P. 16–23. DOI: <https://doi.org/10.36690/2674-5216-2022-4-16>
10. Коломійцева Д.М., Саркісова Т.Б. Проблеми реалізації права на землю учасниками бойових дій та перспективи їх вирішення. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 1. С. 123–127. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.1.2023.26>
11. Cherniha A., Udovenko Zh., Sergiienko N., Oblovatska N., Dotsenko A. State guarantees of the right to housing for war veterans: substantive and procedural aspects. *Cuestiones Politicas*. 2020. No. 38(66). P. 223–247. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.38e.15>
12. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 р. № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>
13. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22.10.1993 р. № 3551-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>
14. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
15. Харитоновна Т.Є. Здійснення прав на чужі земельні ділянки в Україні: проблеми теорії та практики : монографія. Одеса : Юридична література, 2016. 424 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/13448>
16. Харитоновна Т.Є. Теоретичні та практичні проблеми здійснення прав на чужі земельні ділянки. Актуальні проблеми правового регулювання аграрних, земельних, екологічних та природоресурсних відносин в Україні : колективна монографія / відп. ред. : Т.Є. Харитоновна, І.І. Каракаш. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 171–191. URL: <https://hdl.handle.net/11300/27412>
17. Давидова І.В., Білошкурський М.М. Використання платних послуг у онлайн-відеоіграх як спосіб приховати корупційні злочини. *Lex Sportiva*. 2023. № 2. С. 10–17. DOI: <https://doi.org/10.32782/lexsportiva/2023.2.2>
18. Seizure of state land worth almost UAH 291 million: Current minister suspected. *Національне антикорупційне бюро України*. URL: <http://surl.li/vxfqur>
19. Давидова І.В., Білошкурський М.М. Договір дарування як спосіб уникнути покарання за корупційні злочини. *Часопис цивілістики*. 2023. Вип. 50. С. 18–23. DOI: <https://doi.org/10.32782/chc.v050.2023.3>